

Kohtaako homileettinen teologia todellisuutta?

Saarnan toteutustavoissa ja asemassa on tapahtunut huomattavia muutoksia niin Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa kuin muisakin kirkoissa 1900-luvun jälkipuoliskolta lähtien. Perinteiset kuvaukset homiletiikan luonteesta ja nykyajan saarnojen todellisuus näyttävät toisistaan etäännyneiltä. Tähän liittyvää tutkimusta on kuitenkin toistaiseksi saatavilla vain vähän.

Eero Huovinen mainitsee useita syitä, joiden vuoksi homiletiikka on muuttunut. Hänen tulkintansa mukaan totuus käsitys on suhteellistunut näkökulmakysymyksiksi, auktoriteetit ovat menettäneet asemiaan ja argumentoinnista odotetaan uskottavuutta ja läpinäkyvyyttä. Yksisuuntaisen viestinnän sijaan saarnan keskeisiä elementtejä ovat dialogi, vuorovaikutus ja keskinäinen jakaminen.¹ Saarnan kuulija kokemuksineen on noussut keskeiseen asemaan. Perinteisen luterilaisen teologian mukaan saarna on sakramentaalista, Kristus-keskeistä sekä lakia ja evankeliumia sisältävää Jumalan sanaa. Ei ole kuitenkaan itsestään selvää, millä

tavoin nämä perinteisesti tärkeät homiletiikan elementit ovat näkyvissä nykyjulistuksessa.

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa vuoden 2000 jumalanpalvelusuudistus muutti saarnan asemaa ja merkitystä. Uudistuksen tavoitteena oli tietoisesti hakea vaikutteita liturgisesta perinteestä, erityisesti meitä lähimpänä olevasta katolisuudesta. Jo uudistusta ennen luterilaiseen saarnaan on kuitenkin vaikuttanut myös protestanttinen kuulijapainotteinen homiletiikka, jonka merkitys on ollut sittemmin vahva.

Tarkastelen aluksi saarnan uutta asemaointia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vuoden 2000 jumalanpalvelusuudistuksessa. Kuvaan sen liittymäkohtia katolisen homiletiikan periaatteisiin. Luonnehdin sen jälkeen 1900-luvun jälkipuoliskon protestanttisia virtauksia ja viime vuosikymmenten muutoksia homiletiikkaa koskevissa näkemyksissä. Lopuksi luon katsauksen luterilaisen teologian haasteisiin homilettisen nykytodellisuuden kohtaamisessa.

SAARNAN ASEMA JUMALANPALVELUKSEN UUDISTUKSESSA

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 1990-luvulla alkaneessa jumalanpalveluksen uudistustyössä on keskeisenä tavoitteena ollut uudistaa jumalanpalveluksen teologiaa ja toteutustapoja.² Vuoden 2000 Jumalanpalvelusten kirjaa laadittaessa pohdittiin myös saarnan asemaa. Kirkkokäsikirjassa osoitetaan saarnalle oma paikkansa jumalanpalveluksessa, mutta saarnan luonteen ja tehtävän yksityiskohtaisia kuvauksia ei ole sisällytetty kirkkokäsikirjaan. Homileettiset saarnaan liittyvät tavoitteet ja niiden perustelut ilmenevät ainoastaan vuonna 1997 ilmestyneessä käsikirjakomitean mietinnössä. Siinä todetaan, että sanakeskeinen julistuskäsitys on luterilaisen teologian mukaista eikä se saa jäädä liturgiakeskeisen julistuskäsitksen varjoon.³

Saarnalla on keskeinen asema protestanttisten kirkkojen jumalanpalveluksissa. Tällä reformaatiossa syntyneellä näkemyksellä on vuosittaiset perinteet. Sana on armonväline samoin kuin kaste ja ehtoollinenkin, ja sillä on näin sakramentaalinen luonne. Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa sekä sanajumalanpalveluksia että herätysliikkeiden seurojakin on pidetty riittävinä armonvälineinä. Jumalanpalvelusuudistus on muuttanut tätä ajattelutapaa merkittävästi 1990-luvulta lähtien. Sen keskeinen ohjenuora on ollut liturgisen perinteen korostaminen. Muutoksen perusteluksi on nostettu reformaation alkuvaiheen messikäytäntö ja teologia. Tämä kuvastaa luterilaisen kirkon viime vuosikymmenten uudistuksille muutenkin ominaista muutosta siinä, miten luterilaisuuden eri perinnekерrostumia arvostetaan.

Uudistuksen perusteluissa jumalanpalvelusta kuvataan kahden kohokohdan, sanan ja ehtoollisen, muodostamana tapahtumana.

Saarnan itsenäinen merkitys on kuitenkin aiempaa ohuempi, sillä perusteluissa korostetaan, miten sana tulee julistetuksi myös Raamatun teksteissä sekä ”soivana sanana” virsissä. Myös ehtoollinen on ”näkyvää sanaa”.⁴ Perustelut vievät huomiota vapaan puheen muotoiselta julistukselta ja madaltavat välillisesti saarnan tavoitetasoa.

Jumalanpalvelusuudistusta merkittävämmin saarnan muutokseen on kuitenkin vaikuttanut kuulijakeskeisyyden korostuminen. Sen seurauksena saarnan evankeliumia julistava keerygmaattinen tehtävä ei ole yhtä suuressa roolissa kuin aiemmin.

SAARNAUUDISTUKSEN YHTYMÄKOHTIA KATOLILAISUUTEEN

Käsikirjauudistuksen ekumeenisuuteen vetoava argumentointi merkitsee käytännössä sitä, että käsikirjassa näkyy erityisesti katolisia vaikutteita. Nämä tulevat esiin siinä, miten saarna liitetään entistä kiinteämmin liturgiseen elämään sekä kirkkoon ja virkakäsitykseen. Katoliset vaikutteet ilmenevät myös saarnan ja eukaristian välisessä suhteessa, sanakäsityksen laaja-alaisessa ymmärtämisessä, sakramentaalisuuden tulkinnassa sekä jumalanpalvelustilan käyttötavoissa.

Katolisessa kirkossa saarnan merkitystä jumalanpalveluksessa on uudelleenarvioitu Vatikaanin II kirkolliskokouksesta lähtien.

---

1 Huovinen 2015, 35–75.

2 Jumalan kansan juhla 1992; Palvelkaa Herraa iloiten 2009. Kirkkokäsikirjassa jumalanpalveluselämä hahmotetaan yhteiseksi kokonaisuudeksi, johon kuuluvat messu, erityisjumalanpalvelukset, kirkolliset toimitukset ja rukoushetket.

3 Jumalan kansan juhla 1992, 39; Käsikirjakomitean mietinnön perustelut 1997, 45.

4 Palvelkaa Herraa iloiten 2009, 89–90; Sariola 2001, 11–26.

Henkilökohtaisten kokemusten ilmentämistä saarnoissa on haluttu hillitä. Esimerkiksi Joseph Ratzinger (myöhemmin paavi Benedictus XVII) kuvasi kardinaalina ollessaan vuonna 1973, miten saarnan merkitys on kriisissä. Tämä johtuu hänen mukaansa ekklesiastisesta kriisistä. Aikaisemmin kirkko määritteli saarnan ominaisuudet, mutta nyt saarnaamisella pikemminkin ojennetaan kriittisesti kirkkoa sen sijaan, että saarna olisi alistettu yksinomaan kirkon määräysvallan alle. Ratzinger muistuttaa, että kirkko on saarnan ”Lebensraum” niin kuulijan kuin saarnaajankin kannalta. On harhaoppista ajatella niin, että saarnaaja voisi saarnassaan kertoa ainoastaan niitä asioita, joita hän on itse kokenut. Saarnaajan täytyy julistaa kristillistä uskoa siten, että saarnassa viitataan myös sellaisiin asioihin, joita hän ei ole vielä henkilökohtaisesti kokenut. Saarnaajan on julistettava objektiivista totuutta, eikä hänen tule liittää siihen omia subjektiivisia kokemuksiaan.⁵ Kardinaalin ojennus kertoo siitä, miten katolisessa kirkossa näkemykset saarnasta olivat 1970-luvulla muuttuneet suhteessa aiempaan käytäntöön. Hänen kommenttinsa ei kuitenkaan tyystin hillinnyt pyrkimyksiä uudistaa saarnaa.

Katolisen homiletiikan lähtökohtana on eukaristinen ympäristö. Perinteisesti eukaristialla on nähty itseisarvo liturgiassa ilman saarnaakin. Saarnaa on kuvattu myös johdantona eukaristiaan. Piispa Paul Verschuren tulkitsee saarnan sakramentin luonteiseksi, koska se on osallinen Jumalan sanan voimasta ja saa aikaan pelastuksen. Hän kuitenkin korostaa, että saarna ei pelasta itsessään vaan ainoastaan yhteydessä sakramenttiin.⁶ Saarnan merkitys erityisesti eukaristian vietossa oli jäänyt syrjään ennen Vatikaanin II kirkolliskokouksen uudistuksia. Verschuren mainitsee, että liturgiaa johtanut selebrantti toisinaan poistui sakaristoon saarnan ajaksi, ellei hän itse saarnannut.

Tällöin myös alttarikynttilät olivat sammuksissa. Kirkolliskokous kuitenkin palautti saarnan entiselle kunniapaikalleen.⁷

Uusimmissa katolisen kirkon ohjeissa korostetaan, että saarna ei ole liturgiassa vain johdanto eukaristiaan vaan myös oma tapahtumansa. Sillä on sakramentaalista merkitystä: Kristus on läsnä seurakunnan kokoontuessa ja puhuu palvelijoittensa välityksellä. Sanan sakramentaalisuus voidaan ymmärtää analogisena Kristuksen todellisen läsnäolon kanssa konsekroidussa leivässä ja viinissä. Jumalan sanaa julistettaessa Kristus itse puhuu meille ja toivoo tulevansa kuulluksi.⁸ Nämä näkemykset ovat yhdensuuntaisia luterilaisen käsityksen kanssa.

Luterilaisen uudistuksen eräänä tavoitteena on ollut vahvistaa jumalanpalveluksen kokemista monin aistein. Käytännössä se on merkinnyt opastusta käyttää liturgisia toimintoja ja kirkkotilaa monipuolisesti. Tässäkin on kyse valikoivista askelista katoliseen suuntaan. Katolisen katekismuksen mukaan Jumalan sanaa havainnollistaville merkeille on annettava erityinen arvo. Niitä ovat Jumalan sana kirjana, sen kunnioittaminen (kulkue, suitsutus, kynttilät) sekä itse paikka, jossa sanaa julistetaan (*ambo*). Näiden lisäksi sanan kuuluva ja ymmärrettävä lukeminen on tärkeää. Tässä ympäristössä saarna jatkaa Jumalan sanan julistusta. Sanaosaan kuuluu myös kansan vastaus, joka sisältyy akklamaatioihin ja uskontunnustukseen.⁹ Vaikutus luterilaiseen uudistukseen näkyy muun muassa lukupulpetin (*ambon*) yleistymisenä saarnan pitopaikkana. Kirkkotoiloissa perinteisesti huomattavassa asemassa olevat saarnatuolit ovat jääneet osittain käyttämättömiksi.

Luterilaisella taholla saarnan perustarkoitusta luonnehditaan ihmisen ja hänen luokseen tulevan Jumalan kohtaamiseksi. Katolinen kirkko painottaa, miten saarnan tarkoitus on

viedä uskovia yhä syvemmälle kirkon pelastavaan olemukseen.¹⁰ Tämä tapahtuu selittämällä ”uskon salaisuudet ja kristillisen elämän ohjeet lähtien pyhistä teksteistä”. Saarnassa voidaan käsitellä raamattutekstien sijaan messun osia tai pyhimysten elämää.¹¹ Katolisessa jumalanpalveluskäsityksessä kirkon ja sen elämän odotetaan siis kuuluvan keskeisesti osaksi saarnaa, kun taas protestanttinen käsitys korostaa yksilön hengellistä elämää ja toimintaa.

PAAVI FRANCISCUKSEN PASTORAALINEN UUDISTUS

Katolisessakin kirkossa saarnoihin kohdistunut kritiikki on siivittänyt kuulijoiden huomioon ottamista. Paavi Franciscuksen apostolinen kehotuskirje vuonna 2013 käsitteli evankeliumin julistamista nyky maailmassa.¹² Ohjeissa on nähtävissä paavi Franciscuksen pastoraalinen kädenjälki. Sen seurannaisena Vatikaanin jumalanpalveluskongregaatio antoi vuonna 2015 uuden homileettisen ohjeistuksen.¹³

Paavi Franciscus määrittelee julistamisen Jumalan vuoropuheluksi kansansa kanssa.¹⁴ Saarnan ymmärtäminen vuoropuheluksi tuo tarkastelun kohteeksi aikaisempaa enemmän seurakunnan ja kuulijan. Samalla se painottaa viestinnällisyyttä, vaikka sanoman vastaanottamisen ehtoja ei suoranaisesti korostetakaan.

Paavin mukaan homiletiikan painopisteen kuuluu olla kirkon uskossa ja sen omaksuttavaksi tekemisessä. Julistuksessa on kyse Raamatun tekstin sanoman liittämistä ihmisten elämäntilanteeseen ja niihin kokemuksiin, jotka tarvitsevat hengellistä ohjausta. Saarnaajan on kuunneltava kansaa löytääkseen sen, mitä uskoille on tarpeen sanoa. Tällaisessa paavin opastamassa kuulijakeskeisessä mallissa saarnaaja voi kiinnittää huomionsa johonkin ihmisen tavalliseen kokemukseen, kuten iloon, pettymyksiin, yksinäisyyden pelkoon, epävarmuuteen tai huoleen. Paavi Franciscus

kuitenkin muistuttaa, että saarnassa ei ole syytä vastata kysymyksiin, joita kukaan ei esitä, eikä selostaa nykyajan tapahtumia vain yleisen kiinnostuksen herättämiseksi.¹⁵

Perusasiana on Franciscuksen mukaan kuitenkin saarnan keerygmaattisuus eli julistava luonne. Sanoman ytimen on aina oltava sama: Jumala on ilmoittanut rakkautensa ristiinnaulitussa ja ylösnousseessa Kristuksessa. Tätä kirkko julistaa kansalle ”kuin äiti”. Herran ja hänen kansansa vuoropuhelun toteuttaminen edellyttää saarnaajalta läheisyyttä, lämpöä, lempeyttä ja iloa.¹⁶ Kuva kirkosta äitinä ja kuulijoista lapsina sisältää kuitenkin epätasa-arvoisen asetelman, jossa julistaja rinnastuu äitiin ja kuulijat lapsiin. Pappien puhuttelemisen ”isäksi” korostaa tätä vaikutelmaa.

KUULIJA PROTESTANTTISESSA NYKYHOMILETIKASSA

Laajassa 1900-luvun pohjoismaista saarnan kehitystä selvittäneessä tutkimushankkeessa paljastui, että saarnan perusrakenne on pysynyt pitkään samana. Sen elementit ovat luettu teksti, tekstin uudelleen kerronta, tekstin merkitysten purkaminen ja soveltaminen nykytilanteessa. Viime vuosisadalla, erityisesti sen jälkipuoliskolla, vallitsevaksi tullut temaattinen saarna

5 Ratzinger 1993, 15, 21, 23, 56–57.

6 Verschuren 1985, 53–55.

7 Konstituutio Sacrosanctum Concilium pyhästä liturgiasta 1963; Verschuren 1985, 59–60.

8 Homiletic Directory 2015, kohta 4.

9 Katolisen kirkon katekismus 1992, kohdat 1154 ja 1155.

10 Korsch 2006, 115–116.

11 Missale Romanum 1969, johdanto kohta 41.

12 Evankeliumin ilo 2015.

13 Homiletic Directory 2015.

14 Evankeliumin ilo 2013, kohta 137.

15 Evankeliumin ilo 2013, kohdat 154 ja 155.

16 Evankeliumin ilo 2013, kohdat 139, 140 ja 155.

työnsi syrjään senkaltaisen klassisen homilian, jossa teksti käytiin läpi jae jakeelta. Modernissa eksistentiaalisessa saarnassa ja esseesaarnassa temaattisuus ja selkeä tekstilähtöinen rakenne ovat puolestaan osittain saaneet väistyä. Tilalle on tullut keskittyminen ihmisen elämään ja uskon tulkintaan sekä niistä nousevien kysymysten pohdintaan. Eksegeesiin perustuva saarnan tekstilähtöisyys on yhä harvinaisempaa.¹⁷

Kuulijan huomioon ottaminen ei ole protestanttisessa homiletiikassa uutta. Kuulijaa korostavia ajattelutapoja näkyy reformaation tuomassa uudistuksessa, pietismin kuulijakuntaa jaottelevissa saarnoissa, Friedrich Schleiermacherin (1768–1834) saarnateoriassa ja 1900-luvun alun niin sanotun modernin saarnan tavassa, jossa kuulijoiden sosiologinen ja psykologinen erittely on vienyt tilaa teologisen ihmiskäsityksen varaan rakentuvilta puheilta.¹⁸ Vallitseva toteutustapa oli kuitenkin vielä 1900-luvulla sellainen, että opillisista väitteistä ja Raamatusta johdettiin opetuksen peruselementit, uskonnolliset väitelauseet olivat keskeisiä ja saarnaajan auktoriteettiasema korostui. Tällainen saarnatapa alkoi tuntuvasti vaimeta vasta vuosisadan jälkipuoliskolla.

Yhdysvalloissa uudeksi homiletiikaksi (new homiletic) kutsutun muutoksen keskeisin kausi ajoittui 1970- ja 1980-luvuille. Kuulija haluttiin ottaa yhä enemmän saarnan aktiiviseksi osapuoleksi, eikä pelkäksi vastaanottajaksi. Deduktiivisesta saarnaamisesta ja auktoriteetin kautta lähestymisestä etsittiin teitä induktiiviseen ja vuorovaikutukselliseen saarnaamiseen. Tällöin saarnaajan tehtävä on saada kuulija itse tekemään työtä siten, että hän soveltaa Raamatun sanaa omassa elämässään. Uuteen ajattelutapaan kuului olennaisesti kuulijakunnan mielikuvien herättäminen, joka edellytti usein myös saarnan ilmaisumuotojen vapauttamista. Kerronnalliset saarnan muodot sekä vivahkeikas ja ilmaisuvoimainen kieli yleistyivät pe-

rinteisen saarnallisen kielen sijaan. Olennaista ei ollut pelkästään saarnan kuuleminen vaan erityisesti sen kokeminen. Tällöin äly ja tunne eivät ole toisistaan erillisiä, vaan niistä muodostuu yhdessä kokonaisvaltainen saarnakokemus.

Uudessa homiletiikassa pyrittiin yhdistämään objektiivinen ilmoitus ja subjektiivinen kokemus. Samalla Raamatun kirjallis-kriittinen lukutapa osittain syrjäytti historiallis-kriittisen lukutavan. Raamattua tulkittiin sanatapahtumana. Raamatun sanan suullinen ja kirjallinen ilmaisumuoto ovat erilaisia, ja tekstejä tuli tarkastella myös narratiiveina eli kertomuksina.¹⁹

Uusi homiletiikka osui postmodernismin henkeen. Tämän mukaisesti kokemuksen auktoriteetilla on vahvempi asema kuin perinteisellä auktoriteetilla. Saarnojen kuulijalähtöisyys on johtanut myös niiden erilaistumiseen. Seurauksena on ollut erilaisten saarnakulttuurien muodostuminen ja eriytyminen toisistaan. Näin ovat syntyneet muun muassa afrikkalaiset, feministiset ja muut uudet tavat tulkita Raamatun tekstejä ja saarnata.

Uutta homiletiikkaa ei omaksuttu suomalaiseseen saarnakulttuuriin järjestelmällisesti ja yhtenäisesti, vaan sen vaikutukset tulivat näkyvin vähitellen ja eri tavoin. Saarnaajat tyyppillisesti rohkaistuivat puhumaan oman kokemuksensa kautta. Kerronnalliset toteutustavat yleistyivät. Dramaturginen homiletiikka on esimerkki siitä, miten saarnan aikana tarjotaan seurakuntalaisille elämys, mutta informaation välittäminen ja toimintaan motivoiminen jäävät vähemmälle huomiolle.²⁰ Erilaisten alakulttuureiden ilmaisu- ja ajattelutapojen arvostus tuli esiin jo 1990-luvun jumalanpalvelusuudistuksessa. Sen vaikutuksesta on vuosien varrella syntynyt kymmeniä eri seurakuntalaisryhmille sopeutettuja erityismessuja. Näiden suosio on kasvanut huomattavasti pääjumalanpalvelusten rinnalla.

1900-luvun lopulla homilettinen tutkimus

kiinnostui saarnasta yleisen viestintätutkimuksen hengessä. Viestin lähettäjä, viestiä ja vastaanottajaa sekä viestinnän toteutumisen edellytyksiä tutkittiin empiirisiin metodein.²¹ Kuten Esko Ryökäs huomauttaa, tällainen kommunikaatiohomiletiikka paneutui saarnan ja kuulijan kohtaamisongelmaan aikansa aatevirtausten mukaisesti.²² Nykyhetken näkökulmasta kommunikaatiohomiletiikkaa pidetään jo vanhahtavana. Myös edellä mainittu uudeksi homiletiikaksi kutsuttu vaihe on jo jäänyt takalalle.

2000-luvun alun homiletiikassa on yleistynyt tarkastelutapa, jossa saarnan ja kuulijan välistä suhdetta arvioidaan osana liturgiaa ja osana julistavan yhteisön kokonaisviestintää. Tutkimuksessa tällaiseen näkökulman uudistamiseen on meillä pyrkinyt Esko Ryökäs, joka kuvaa omaa homileettista hahmotelmaansa kontekstitietoiseksi teoriaksi. Sen mukaan jumalanpalvelus kommunikoi liturgisena kokonaisuutena, ja saarna on vain siihen liitetty osa. Seurakunta nähdään liturgisena subjektina. Kontekstitietoisuuteen kuuluu myös saarnan vaikutuksen tutkiminen. Tarkastelussa samaten huomioidaan, miten saarnaaja tunnistaa paikkansa julistuksessa ja asemansa kuulijoihin nähden.²³

Kontekstitietoisessa homiletiikassa saarnalle asetettaviin tavoitteisiin kuuluu liturgisen yhteisön itseymmärryksen vahvistaminen. Pohdittavaksi jää, onko liturgisen yhteisön ulkopuolella oleville henkilöille kantovoimaa arjesta etäisellä liturgisuudella ja johtaako liturgisen elämän vahvistaminen kirkon yhteiskunnallisen tehtävän toteuttamiseen. Modernisaation seurauksena uskontoon kohdistuvat odotukset painottuvat henkisyyden kaipuuseen, ja liturginen tapahtuma voi tuottaa sitä palvelevan kokemuksen toisin kuin tietopohjainen opetus ja julistus. On kuitenkin todennäköistä, että liturgisin tavoin ilmaistu kirkollisuus jää

silti huomattavan monille vieraaksi eikä herätä vastakaikua. Se on riittämätön kirkon missio-naarisen tehtävän näkökulmasta.

MITEN LUTERILAISEN HOMILETIIKAN ON KÄYNYT?

Luterilaisen teologian kuvaukset saarnasta sakramentaalisena, Kristus-keskeisenä, lakia ja evankeliumia sisältävänä Jumalan sanana näyttävät nykyisten julistustapojen kuvauksina entistä etäisemmiltä. Vuonna 2015 ilmestynyt Eero Huovisen kirja *Saarna?* edustaa harvoja uudenlaisen tilanteen haltuun ottamiseen pyrkiviä esityksiä. Se sisältää lähinnä teologisia esseitä luterilaisen saarnan keskeisistä peruskysymyksistä.²⁴ Uutta tutkimusta tarvitaan sekä luterilaisen homiletiikan ajankohtaisuuden analysoimiseksi että muiden nykysaarnaa arvioivien teologisten periaatteiden hahmottamiseksi. Oma haasteensa tutkimukselle on, miten käytännön tämänhetkinen todellisuus otetaan huomioon homileettisten teorioiden arvioinnissa.²⁵

Näkemykseni mukaan erityisesti seuraaviin kysymyksiin tulisi teologisessa homiletiikkaa koskevassa tutkimuksessa kiinnittää aiempaa enemmän huomiota.

---

17 Ryökäs 2011, 65.

18 Huotari 1985, 63–64.

19 Vaikuttajina olivat muun muassa Rudolf Bultmannin oppilaat Ernst Fuchs ja Gerhard Ebeling. Allen 2010, 5–7.

20 Nicol 2006.

21 Ks. Huotari 1986 ja Lampinen 1983. Johanna Räsänen teki jumalanpalvelusuudistukselle empiiriset taustatutkimukset (Räsänen 1995 ja 1996), joiden merkitys jäi pinnalliseksi ja käytännössä niitä ei juuri otettu uudistuksessa huomioon.

22 Ryökäs 2011, 59–61.

23 Ryökäs 2011, 97–103.

24 Huovinen 2015.

25 Ryökäs 2011, 67–75.

Martti Lutherin mukaan Raamatun sana tulee Jumalan sanaksi, kun sitä julistetaan, siis sen aktuaalisessa käytössä. Saarna on evankeliumin elävä ääni (*viva vox evangelii*) silloin, kun jumalallinen ja inhimillinen kohtaavat toisensa. Kun saarnassa esille otettavat asiat siirtyvät Raamatun tekstistä kuulijaan ja hänen arkisiin kokemuksiinsa, saarnan keerygmaattinen, Jumalan sanaa julistava tehtävä hämärtyy niin kuulijoille kuin julistajalle itselleenkin. Dietrich Korsch korostaa, että tunnepohjainen saarnakulttuuri ja individualismin korostuminen ovat johtaneet tilanteeseen, jossa evankelisen saarnan perusmäärittely on epäselvää. Protestanttista mallia ja saarnan profiilia ei ole nykysaarnaajien tukena.²⁶

Kristus-keskeisyys on jumalanpalvelusuidistuksessa mainittujen tavoitteiden mukaan avartunut trinitaarisuuseriaatteenksi. Trinitaarisuus on Matti Kotirannan mukaan tuonut uuteen valoon yksipuolisen luterilaisen vanhurskauttamiskäsityksen. Kun vanhurskauttaminen ymmärretään forensisestisesti, ulkokohtaisena vanhurskaaksi julistamisena, saarnassa keskitytään vanhurskaaksi julistamisen tapahtumaan. Forenssinen vanhurskauttamisoppi sivuuttaa saarnan merkityksen koko ihmisen hoitajana ja hukkaa vanhurskauttamisen laajemman trinitaarisen ulottuvuuden. Vanhurskauttaminen ei merkitse vain Kristuksen ansion lukemista syntisen hyväksi, vaan Kristus on läsnä ihmisen uskossa. Kuten Kotiranta huomauttaa, tällainen reaalis-onttinen näkemys vanhurskauttamisesta voi tuoda myös saarnaan ihmisen uskon.²⁷

Kolminaisuuden merkityksen korostaminen saarnassa mahdollistaa jumalallisen luomistyön käsittelyn niin arkielämässä, yhteiskunnassa, kulttuureissa kuin uskonnoisakin. Trinitaarisuuden kolmatta ulottuvuutta korostamalla voidaan puolestaan vahvistaa kirkkoa ja hengellistä yhteisöä hengellisyyden harjoittamisen paikkana. Nykyaikana tyy-

pillinen individualistinen hengellisyyden ja henkisyyden harjoittaminen on usein jättänyt kuitenkin kirkon vähälle huomiolle.

Saarnojen Kristus-kuva on nykyään usein painottunut eettisesti siten, että Kristus näyttäytyy hyvän elämän opastajana ja esimerkkinä eikä niinkään syntien sovittajana. Kristus on erityisesti lohduttaja, rohkaisija ja voimaannuttaja. Ihmistä kuvataan vastaavasti psykologiselta ja sosiologiselta, ei siis vain teologiselta kannalta. Kuulijoiden elämäntuntoja ei saarnoissa leimaa niinkään syyllisyys vaan ahdistus, neuvottomuus ja voimattomuus tai toisaalta kiitollisuus, siis jokapäiväisen elämän herättämät kokemukset. Ahdistunut saattaa olla sellaisen ymmärryksen ja hyväksynnän tarpeessa, johon hänen kokemuksensa käsittely synnin näkökulmasta ei tuo lohdutusta. Tämä herättää kysymään, minkälainen rooli sovituksen teologialla voi olla nykyjulistuksessa.

Nämä kysymyksenasettelut osoittavat, miten tämänhetkisten homileettisten käytäntöjen ymmärtäminen edellyttää aikeisempaa monipuolisempaa teologista tutkimusta ja tulkintaa.

TT Voitto Huotari (voitto.s.huotari@gmail.com) on kirkkososiologian dosentti Helsingin yliopistossa ja Mikkelin hiippakunnan emerituspiispa.

KIRJALLISUUS

- Allen, O. Wesley (2010). *The Pillars of the New Homiletic. The Renewed Homiletic*. Toim. Wesley O. Allen. Minneapolis, MN: Fortress Press. http://ms.augsburgfortress.org/downloads/0800696565_Introduction.pdf?redirected=true.
- Paavi Franciscus (2014). *Evankeliumin ilo*. Suomennos Paavi Franciscuksen apostolisesta kehotuskirjees-

26 Korsch 2006, 125.

27 Kotiranta 1993, 211-214; Ryökäs 2011, 97-98.

- tä *Evangelii gaudium* vuodelta 2013. https://www.vatican.va/content/francesco/en/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html (luettu 15.6.2021).
- Huovinen, Eero (2015). *Saarna?* Helsinki: WSOY.
- Huotari, Voitto (1985). *Sana kohtaa kuulijan*. Helsinki: Kirjapaja.
- Homiletic Directory (2015). Congregation for Divine Worship and the Discipline of the Sacraments. https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccdds/documents/rc_con_ccdds_doc_20140629_direttorio-omiletico_en.html (luettu 15.6.2021).
- Jumalan kansan juhla (1992). Kirkolliskokouksen vuonna 1988 asettaman käsikirjakomitean välimietintö. Helsinki: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto. Sarja A 1992:1.
- Katolisen kirkon katekismus (2005). Suomennos vuoden 1997 tyyppieditiosta *Catechismus Catholicae Ecclesiae*. <https://katolinen.fi/katolisen-kirkon-katekismus/> (luettu 15.6.2021).
- Konstituutio Sacrosanctum Concilium pyhästä liturgiasta (2006). Suomennos vuoden 1963 tekstistä *Sacrosanctum Concilium*. <https://katolinen.fi/sacrosanctum-concilium/> (luettu 15.6.2021).
- Korsch, Dietrich (2006). Evangelisch predigen. *Kontrapunkte. Katholische und protestantische Predigtkultur*. Toim. Erich Garhammer, Ursula Roth & Heinz-Günther Schöttler. Ökumenische Studien zur Predigt 5. München: Don Bosco Verlag, 113–125.
- Kotiranta, Matti (1993). Jumalanpalvelus taivaallisena läsnäolona: Trinitaarinen dogma kirkkojen liturgiasta perintöä yhdistävänä tekijänä. *Ekumenia ja teologia*. Toim. Antti Saarelma. Helsinki: Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 188, 193–218.
- Käsikirjakomitean mietinnön perustelut (1997). Helsinki: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto. Sarja A 1997:5.
- Lampinen, Tapio (1983). *Seurakuntasaarnan sisältö*. Helsinki: Kirjapaja.
- Missale Romanum (1969). https://www.vatican.va/content/paul-vi/en/apost_constitutions/documents/hf_p-vi_apc_19690403_missale-romanum.html (luettu 15.6.2021).
- Nicol, Martin (2006). *Saarnan taito: dramaturginen homilettiikka*. Suomentanut Juhani Forsberg. Helsinki: Kirjapaja.
- Palvelkaa Herraa iloiten (2009). Jumalanpalveluksen opas. 3. uudistettu painos. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2009:9. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Peura, Simo (2001). Saarna ”ajaa” Kirstusta. *Saarnan käsikirja*. Toim. Jari Jolkkonen, Simo Peura & Osmo Vatanen. Helsinki: Kirjapaja, 93–117.
- Ratzinger, Joseph (1993). *Dogma und Verkündigung*. München:ewel.
- Redemptionis sacramentum (2004). Congregation for Divine Worship and the Discipline of The Sacrament. https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccdds/documents/rc_con_ccdds_doc_20040423_redemptionis-sacramentum_en.html (luettu 15.6.2021).
- Ryökäs, Esko (2011) *Aito ja eheä: Konteksti- ja kommunikaatiohomilettinen teoria*. Acute Reports and Books 23/2011. Joensuu: Itä-Suomen Yliopisto.
- Räsänen, Johanna (1995). *Seurakuntalaisten jumalanpalveluskokemukset ja uudistusodukset vuonna 1992*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, Sarja A:66.
- Räsänen, Johanna (1996). *Jumalanpalvelus minun makuuni: Kirkossa harvoin käyvien näkemyksiä*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, Sarja B:77.
- Sariola, Yrjö (2001). Saarna jumalanpalveluksessa. *Saarnan käsikirja*. Toim. Jari Jolkkonen, Simo Peura & Osmo Vatanen. Helsinki: Kirjapaja, 11–26.
- Verschuren, Paul (1985). Saarna katolisessa perinteessä. *Saarnaa sanaa*. Toim. Raija Vartiainen. Helsinki: Kirjapaja, 46–65.